

Zomerganzen **in de** provincie Groningen **in** 2017

Vincent de Boer &
Kees Koffijberg

Sovon-rapport 2017/48

Zomerganzen in de provincie Groningen in 2017

Vincent de Boer & Kees Koffijberg

Dit rapport is samengesteld in opdracht van
Provincie Groningen

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Provincie Groningen

Wijze van citeren: de Boer V. & Koffijberg K. 2017. Zomerganzen in de provincie Groningen in 2017.
Sovon-rapport 2017/48. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

Illustratie omslag: Kees Koffijberg

Opmaak: John van Betteray, Sovon Vogelonderzoek Nederland

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Dankwoord	2
Samenvatting	3
1. Inleiding	5
2. Werkwijze	7
2.1. Organisatie en telperiode	7
2.2. Veldwerk	7
2.3. Volledigheid	8
2.4. Weersomstandigheden	8
2.5. Gegevensbewerking	8
3. Resultaten	9
3.1. Algemene resultaten	9
3.2. Grauwe Gans	9
3.3. Grote Canadese Gans	10
3.4. Brandgans	11
3.5. Soepgans	13
3.6. Nijlgans	14
3.7. Overige ganzensoorten	15
4. Vergelijking met de monitoringgebieden in 2015 en 2016	17
5. Conclusies, discussie en aanbevelingen	19
6. Literatuur	20

Dankwoord

Een woord van dank zijn we verschuldigd aan René Oosterhuis van Het Groninger Landschap die meewerkte aan de telling en zijn lokale expertise beschikbaar stelde bij de voorbereiding. Namens Sovon werd de telling uitgevoerd door Peter de Boer, Vincent de Boer Jeroen Nienhuis en Frank Majoor. Tevens werden voor het Groningse deel van het Lauwersmeer gegevens gebruikt van de maandelijkse watervogeltelling in juli, die wordt gecoördineerd en uitgevoerd door de telgroep Lauwersmeer (organisatie Nico Beemster) en Staatsbosbeheer.

Erik van Winden (Sovon) droeg zorg voor het samenvoegen van gegevensbestanden, de vervaardiging van de kaarten en het beheer van de database met telgegevens.

Jan van 't Hoff, Alco van Klinken en Ronnie Vos van de Provincie Groningen voorzagen een eerdere versie van dit rapport van commentaar. Projectbegeleiding namens de Provincie Groningen was in handen van Diederik van Dullemen.

Samenvatting

Sovon Vogelonderzoek Nederland voerde in opdracht van de Provincie Groningen in juli 2017 voor het derde opeenvolgende jaar een telling van zomerganzen in Groningen uit. Doel van de zomerganstellingen is om een beeld te krijgen in de aantallen, verspreiding, broedsucces en herkomst van de in de tweede helft van juli aanwezige ganzen in de provincie Groningen. Gedurende de periode 2015-2019 wordt tweemaal een integrale telling gedaan (2015, 2018), in de overige jaren een steekproeftelling in de beste ganzengebieden. In beide gevallen worden de tellingen uitgevoerd door professionele tellers, plaatselijk ondersteund door medewerkers van de terreinbeheerders. De tellingen worden uitgevoerd volgens een gestandaardiseerde methodiek (vergelijkbaar met de telmethode in de winter) en de verwerking vindt plaats via de routine voor watervogeltellingen zoals Sovon/CBS die voor de wintertellingen hebben ontwikkeld. De telling in 2017 was een steekproeftelling.

In totaal werden in 2017 10.027 ganzen in de steekproefgebieden geteld, voor 94% bestaande uit drie soorten. De Grauwe Gans was met 7963 individuen de talrijkste soort, gevolgd door Nijlgans (858) en Grote Canadese Gans met (643). De verspreiding in 2017 week in grote lijnen weinig af van die in 2015 en 2016. Grauwe Ganzen waren vooral te vinden in het Groningse deel van het Lauwersmeer, het Zuidlaardermeergebied, in het Roegwold, alsmede rond het Hondshalstermeer en aan de Dollard. Canadese Ganzen waren afgezien van een groep in het Lauwersmeer, meer aan stedelijke omgeving gebonden, met grotere aantallen rond Haren, Hoogezand en Veendam-Wildervank. Brandganzen

werden vooral gevonden ten zuidwesten van Groningen en bij het Leekstermeer, en –opvallend- aan de Dollard (mogelijk vogels afkomstig van broedplaatsen aan de Eems bij Leer). Nijlganzen hadden een zwaartepunt in Lauwersmeer, Veendam-Wildervank en rond het zandgat van Sellingerbeetse. Soepganzen worden in grote aantallen bij het Leekstermeer geteld. In alle gevallen gaat het hier om dagrustplaatsen waar de vogels pleisteren, en van waaruit vaak voedselgebieden in de wijdere omgeving worden aangevlogen (alleen vogels in stedelijk houden zich niet aan dit stramien en zitten de hele dag in het park).

Uit de nu bestaande reeks van drie jaren valt nog geen eenduidige lijn in het totale aantal ganzen uit te lezen, maar de periode is ook nog maar kort. De aantallen in de steekproefgebieden in 2017 waren groter dan in 2016, maar kleiner dan bij de aanvang van de reeks in 2015. Vooral het aantal Grauwe Ganzen verschilde sterk van jaar op jaar. Bij Grote Canadese Gans, Nijlgans en Brandgans daalden de aantallen over de hele periode. Soepgans en Nijlgans fluctueren eveneens van jaar op jaar. Bij Soepgans is dat opvallend, omdat we verwachten dat deze soort nauwelijks dispersie vertoont; eerder zullen verschillen worden verklaard door verblijf net wel, of net niet binnen de steekproefgebieden.

Ook op regionaal fluctueren de aantallen vaak sterk, al zien we bij Grote Canadese Gans wel bij alle belangrijke gebieden de afname die ook voor de hele steekproef naar voren komt. Opvallend in 2017 waren grote aantallen Grauwe Ganzen en Brandganzen ('groot' is hier relatief) aan de Dollard.

1. Inleiding

De provincie Groningen heeft net als elders in Nederland te maken met groeiende aantallen ganzen in de zomer (hierna zomerganzen genoemd). Het gaat om succesvolle broedvogels, mislukte broedvogels, overzomerende (niet broedende) vogels en ruiers (laatste eventueel afkomstig van buiten de provincie). De aanwezigheid van zomerganzen leidt plaatselijk tot problemen met de landbouw en vormt aanleiding voor discussies tussen landbouwers, jagers, natuurbeheerders en beleidsmakers. De Provincie Groningen heeft in 2014 met alle betrokken partijen een Ganzenakkoord gesloten dat de schadeproblematiek moet verminderen en tegelijk beoogt de ganzenpopulaties duurzaam in stand te houden. Een belangrijk uitgangspunt voor de uitvoering en evaluatie van dit akkoord is een goede monitoring van aantallen, verspreiding, broedsucces en dispersiegedrag.

Vanuit deze achtergrond heeft de Provincie Groningen Sovon Vogelonderzoek Nederland opdracht verleend jaarlijks rond half juli een telling van zomerganzen in Groningen uit te voeren. Eerdere ervaringen hebben laten zien dat de tweede helft van juli zich goed leent voor een telling van alle aanwezige zomerganzen (Castelijns 2003, de Boer & Voslamber 2010). De telling vindt plaats op een moment dat een aantal soorten nog in vleugelrui zijn (Grote Canadese Gans, Brandgans, Nijlgans). Voor Grauwe Gans valt de telling direct na de ruiperiode in juni. Een telling in juli geeft bovendien beter inzicht in de omvang van de aanwezige zomerpopulatie dan broedvogelkarteringen in het voorjaar, omdat bij de jultelling ook alle niet-broedende vogels worden meegenomen (nog niet broedende vogels of mislukte broedvogels).

Figuur 1. Ligging van de monitoringgebieden die vanaf juli 2015 jaarlijks worden geteld t.b.v. monitoring van aantallen. Eens in de drie jaar vindt een integrale telling plaats van de hele provincie t.b.v. monitoring van de verspreiding en vaststellen van de populatiegrootte. In overleg met de provincie Groningen is de opzet van de steekproefgebieden aangepast t.o.v. de oorspronkelijke opzet in 2015 (zie de Boer & Koffijberg 2015a). De grootte van de steekproefgebieden bedraagt in totaal 33.496 ha. Het gaat om alle voor ganzen belangrijke gebieden in Groningen in de zomer.

De vraagstellingen van de Provincie Groningen luiden:

- Hoe groot is de omvang van de overzomerende populaties ganzen, incl. Nijlgans;
- Hoe zijn de ganzen over het gebied van de provincie verspreid;
- Wat is de trend in aantallen van jaar op jaar;
- Wat is het jaarlijkse broedsucces, vast te stellen door middel van het percentage eerstejaars vogels in de groepen;
- Wat is de herkomst van de getelde ganzen, vast te stellen door middel van het aflezen van gekleurde pootringen en halsbanden.

De verspreiding over de hele provincie wordt gevolgd door een integrale telling eens in de drie jaar (start 2015, zie de Boer & Koffijberg 2015a). Voor de trend in aantallen wordt jaarlijks het deel van de provincie onderzocht dat de grootste concentraties herbergt, te weten het Groningse deel van het Lauwersmeer, Leekstermeer, omgeving Haren, Zuidlaardermeergebied, Roegwold/Midden-Groningen (incl. Hondshalstermeer) en Dollard, aangevuld met enkele andere gebieden (figuur 1). De telling in Groningen wordt nauw afgestemd met vergelijkbare tellingen in Drenthe (de Boer 2017)

en Friesland (de Boer & Koffijberg 2015b), zodat concentraties langs de provinciegrens tegelijkertijd worden geteld.

Bij de tellingen wordt de verspreiding op groepsniveau (~perceelsniveau) vastgelegd, zodat de verspreiding gedetailleerd in beeld wordt gebracht en de gegevens ook nauwkeurig te koppelen zijn aan andere informatie als habitat en beheer. Bovendien vergemakkelijkt deze werkwijze de controle en validatie van de gegevens.

In dit rapport wordt verslag gedaan van de aanpak en de resultaten van de telling in de steekproefgebieden in Groningen in 2017 en wordt een vergelijking gemaakt met eerdere tellingen in dezelfde selectie gebieden in 2015 en 2016. In de rapportage over de komende integrale telling van 2018 zal extra aandacht worden besteedt aan de op basis van ringaflezingen afgeleide herkomst van ganzen in Groningen en zal meer in detail naar de broedsucces-gegevens worden gekeken. Naast dit rapport is aan de opdrachtgever een GIS-bestand geleverd waarin alle in juli 2017 getelde ganzen met de exacte locatie zijn opgenomen.

2. Werkwijze

2.1. Organisatie en telperiode

De monitoringgebieden in de Provincie Groningen werden op 13, 14 & 17 juli éénmalig geteld door tellers van Sovon en de terreinbeheerders van Groninger Landschap (Leekstermeer) en Staatsbosbeheer (Lauwersmeer). Bij de telling is uitgegaan van de telgebieden zoals die ook worden gehanteerd bij de ganzentellingen in de winter (Hornman *et al.* 2012). Deze gebieden werden integraal op alle voorkomende ganzen geteld, grotendeels door met de auto de geschikte habitats af te rijden. Plaatselijk werd gebruik gemaakt van een fiets of werden gebieden te voet doorkruist (laatste vooral in stedelijk gebied en Lauwersmeer). In het Lauwersmeer wordt bij de telling ook een boot gebruikt om vanaf land moeilijk toegankelijke plaatsen te bereiken.

Hoewel de telling over meerdere dagen plaatsvond, en ook gebieden over de grens in Drenthe en Friesland tegelijkertijd geteld moesten worden, zijn eventuele verplaatsingen zoveel mogelijk geminimaliseerd door bij de organisatie rekening te houden met geografische eenheden waarbinnen de ganzen zich verplaatsen van rustplaats naar voedselgebied. De natte natuurgebieden op de grens tussen Groningen en Drenthe werden allemaal op dezelfde dag geteld. Hetzelfde geldt voor het Lauwersmeer (Groningse en Friese deel) en het omliggende gebied. Voor grote eenheden van gebieden was steeds dezelfde teller actief, zodat makkelijk ingespeeld kon worden op eventuele verplaatsingen van ganzen. In enkele gevallen was er bij het veldwerk tussen de tellers telefonisch contact om de telling onderling af te stemmen.

De monitoringgebieden in de provincie werden uiteindelijk op 13, 14 en 17 juli geteld (figuur 2); op 13 juli het de gebieden in het midden en zuiden van de provincie, op 14 juli het Hondshalstermeer en de Dollard en op 17 juli het Lauwersmeer. Het is niet aannemelijk dat de telresultaten door deze spreiding

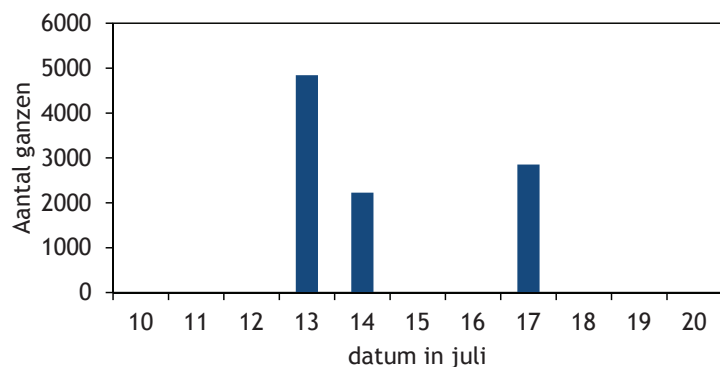
in teldata zijn beïnvloed omdat we verwachten dat in de genoemde periode nauwelijks uitwisseling tussen de geografisch gescheiden eenheden bestaat.

2.2. Veldwerk

Net als bij de integrale zomerganstelling in 2015 (de Boer & Koffijberg 2015a) en de steekproeftelling in 2016 (de Boer en Koffijberg 2016) richtte de telling in de Provincie Groningen in juli 2017 zich op de dagrustplaatsen van de ganzen. Veldwerk vond doorgaans plaats tussen 9:30 en 16:30, als de meeste ganzen zich concentreren in waterrijke gebieden. Deze werkwijze is ook opgenomen in het landelijk protocol zomertelling ganzen (Landelijke technische werkgroep zomertelling ganzen 2012), die tegenwoordig ook wordt gevolgd bij de telling die door de Jagersvereniging en de Wildbeheer Eenheden wordt georganiseerd. De in Groningen in juli 2017 gehanteerde werkwijze week omwille van logistieke redenen op enkele punten af. In stedelijk gebied werden tellingen reeds in de periode 8:00-9:30 uitgevoerd, alsmede tussen 18:00 en 21:00. Ganzen in stadsparken en ander stedelijk groen verblijven namelijk doorgaans de hele dag in hetzelfde gebied en houden er niet het klassieke ritme op na van in de ochtend en avond foerageren in landbouwgebied en overdag rusten in watergebieden.

Gebieden werden met behulp van verrekijker en telescoop afgezocht op ganzen en de groepen werden, afhankelijk van de groepsgrootte, per individu of tental geteld. Vaak werd een groep twee keer geteld om de juistheid van de telling te bevestigen. Van alle aanwezige ganzensoorten werden de aantallen apart geteld en genoteerd. Het grootste deel van de tellingen werd in het veld direct op een tablet ingevoerd (via de applicatie Avimap), een ander deel op kaarten (invoer achteraf in watervogelapplicatie op sovon.nl).

Figuur 2. Aantal getelde ganzen per teldatum bij de steekproefsgewijze ganzentelling in de provincie Groningen in juli 2017.

Om de ontwikkelingen van de Groningse ganzenpopulatie beter te begrijpen is tijdens de telling een zo groot mogelijk steekproef genomen van het aantal jongen in de groepen ganzen. Hiertoe werden adulten en juvenielen per groep afzonderlijk geteld. Met een telescoop is het goed mogelijk om de jongen van het voorgaande broedseizoen te herkennen (Koffijberg *et al.* 2017). Voorwaarde is dat vogels niet te ver weg zitten en de kop en hals goed te zien zijn. De in Groningen gebruikte methode is dezelfde als die ook in de winter wordt gebruikt om het percentage eerstejaars in groepen overwinterende (arctische) ganzen vast te stellen (Hornman *et al.* 2015). Absoluut gezien zijn deze cijfers in juli nog een optimistische maat voor het uiteindelijke broedsucces, omdat onder de eerstejaars ganzen in hun eerste levensmaanden nog veel sterfte plaatsvindt en bij aanvang van het najaar minder vogels zijn overgebleven (B. Voslamber). Dergelijke gegevens kennen dus beperkingen als ze bijvoorbeeld worden gebruikt in populatiemodellerings, maar geven wel inzicht in de lange termijn trend in broedsucces, omdat ze jaarlijks op dezelfde wijze worden verzameld. Eventueel kunnen de gegevens later worden geïjkt met leeftijdstellingen die wel op het optimale moment (in augustus en september) zijn gedaan. Door menging van broedvogels en (niet-broed)vogels van elders kan het percentage jonge vogels overigens van gebied tot gebied sterk verschillen. In het rapport van 2018 zal een regionale uitwerking van de leeftijdstellingen worden toegevoegd.

In Groningen zijn relatief veel Grauwe Ganzen en Grote Canadese Ganzen aanwezig met groene halsbanden met een unieke code. Deze vogels zijn geregistreerd in het kader van een langlopend landelijk onderzoek naar de verspreiding en overleving van deze soorten (Voslamber 2011, Voslamber & Koffijberg 2017). Tijdens de telling is specifiek gelet op geringde individuen bij deze soorten. Van andere soorten werden vrijwel geen individueel herkenbare exemplaren waargenomen op enkele lokaal gekleurdde Nijlganzen in stad Groningen na. In het rapport van 2018 zal weer een uitgebreidere analyse van de halsbandgegevens worden opgenomen.

2.3. Volledigheid

Het telgebied omvatte de vooraf geselecteerde monitoringgebieden in provincie Groningen. (figuur 1). Deze werden zonder uitzondering volledig geteld (dekking 100%). In totaal werd 33.496 ha geteld, overeenkomstig de afgesproken steekproef (figuur 1).

2.4. Weersomstandigheden

Juli 2017 kende landelijk normale temperaturen en had een normale hoeveelheid zonuren, maar was zeer nat (gegevens KNMI, www.knmi.nl). De gehele maand juli was het wisselvallig zomerweer waarbij dagen met buien of regen werden afgewisseld door kortdurende droge, warme perioden.

Met landelijk gemiddeld 110 mm was juli zeer nat. De neerslag viel vooral uit stevige, lokale buien, met in het noorden (weerstation Onnen) zelfs circa 225 mm. Tijdens de telling was de temperatuur tussen de 19 °C en 21 °C en viel alleen op 14 juli gedurende enige uren neerslag van betekenis (de teller kon met behulp van buienradar zijn telling om de buien heen uitvoeren). De windrichting lag tussen ZW en NW met een kracht van 2 tot 3 Bft. Over het algemeen kan gesteld worden dat de telomstandigheden tussen 13 en 17 juli gunstig waren en het telresultaat niet negatief hebben beïnvloed.

2.5. Gegevensbewerking

Alle waarnemingen werden in het veld ingevoerd in een tablet-pc of ingetekend op een topografische kaart (zie paragraaf 2.2). Met behulp van deze basisgegevens werden alle tellingen geupload of ingevoerd in de invoermodule van Sovon voor watervogeltellingen. Naast de standaard basiscontrole binnen de watervogelmodule, waarbij tijdens de invoer gecontroleerd wordt op hoge aantallen of afwijkende soort-gebiedscombinaties, is aan de hand van het stippenbestand een handmatige nacontrole op dubbeltellingen en andere onvolkomenheden gedaan, en zijn eventuele onvolkomenheden met de tellers teruggekoppeld. Vervolgens is een volledig GIS-bestand gemaakt, waaruit de verspreidingskaarten die in dit rapport worden gepresenteerd zijn vervaardigd. Dit GIS-bestand is ook ter beschikking gesteld aan de provincie Groningen.

3. Resultaten

3.1. Algemene resultaten

In totaal werden tijdens de tellingen in Groningen in juli 2017 in de monitoringgebieden 10.027 ganzen geteld. De Grauwe Gans was met 7963 individuen (79% van de getelde aantallen) de talrijkste soort. Ook talrijk was Nijlgans met 858 individuen, gevolgd door de Grote Canadese Gans (643 individuen). Deze drie soorten waren in 2017 goed voor ruim 94% van het totaal aantal getelde ganzen in de monitoringgebieden in Groningen. Tabel 1 geeft een overzicht van de getelde aantallen voor alle waargenomen soorten, inclusief informatie over het broedsucces (en de steekproefgrootte van het aantal op jongen gecontroleerde vogels), zie verder bij de afzonderlijke soortbesprekingen.

In de volgende paragrafen worden per soort achtereenvolgens de aantallen en verspreiding en jongenpercentage besproken. De in juli 2017 verzamelde verspreidingsgegevens in de monitoringgebieden lenen zich niet voor een analyse van de habitat waarin de ganzen geteld zijn, daarvoor wordt verwezen naar de rapportage van de integrale telling in 2015 (de Boer & Koffijberg 2015a). Een herhaling van de habitat-analyse zal plaatsvinden bij de integrale telling in juli 2018.

3.2. Grauwe Gans

Aantallen en verspreiding

In de monitoringgebieden werden in juli 2017 7963 Grauwe Ganzen geteld. De grootste aantallen bevonden zich in het Groningse deel van het Lauwersmeer, het Zuidlaardermeergebied en in en rond het (nieuwe) natuurgebied Roegwold, alsmede rond het Hondshalstermeer en aan de Dollard. Rond het Leekstermeer, Hoogezand, Veendam en rond Sellingerbeetse waren nauwelijks tot geen Grauwe Ganzen aanwezig (figuur 3). Deze verspreiding kwam in grote lijnen overeen met die in juli 2015 en 2016.

In totaal 57% van de Grauwe Ganzen bevond zich in vijf telgebieden (tabel 2), met als maximum 1920 in het Jaap Deensgat in het Lauwersmeer. Grauwe Ganzen concentreren zich dus in de zomer in sterke mate in slechts enkele belangrijke gebieden.

Broedsucces

Bij de Grauwe Gans werd 29% van de getelde vogels op leeftijd gebracht (2323 individuen), verspreid over de provincie. Hiermee is de steekproef voldoende

Tabel 1. Aantal getelde ganzen juli 2017 in de monitoringgebieden in Groningen (zie figuur 1 voor netwerk telgebieden). Tevens is het percentage eerstejaars en de steekproef van het aantal op leeftijd gecontroleerde ganzen gegeven.

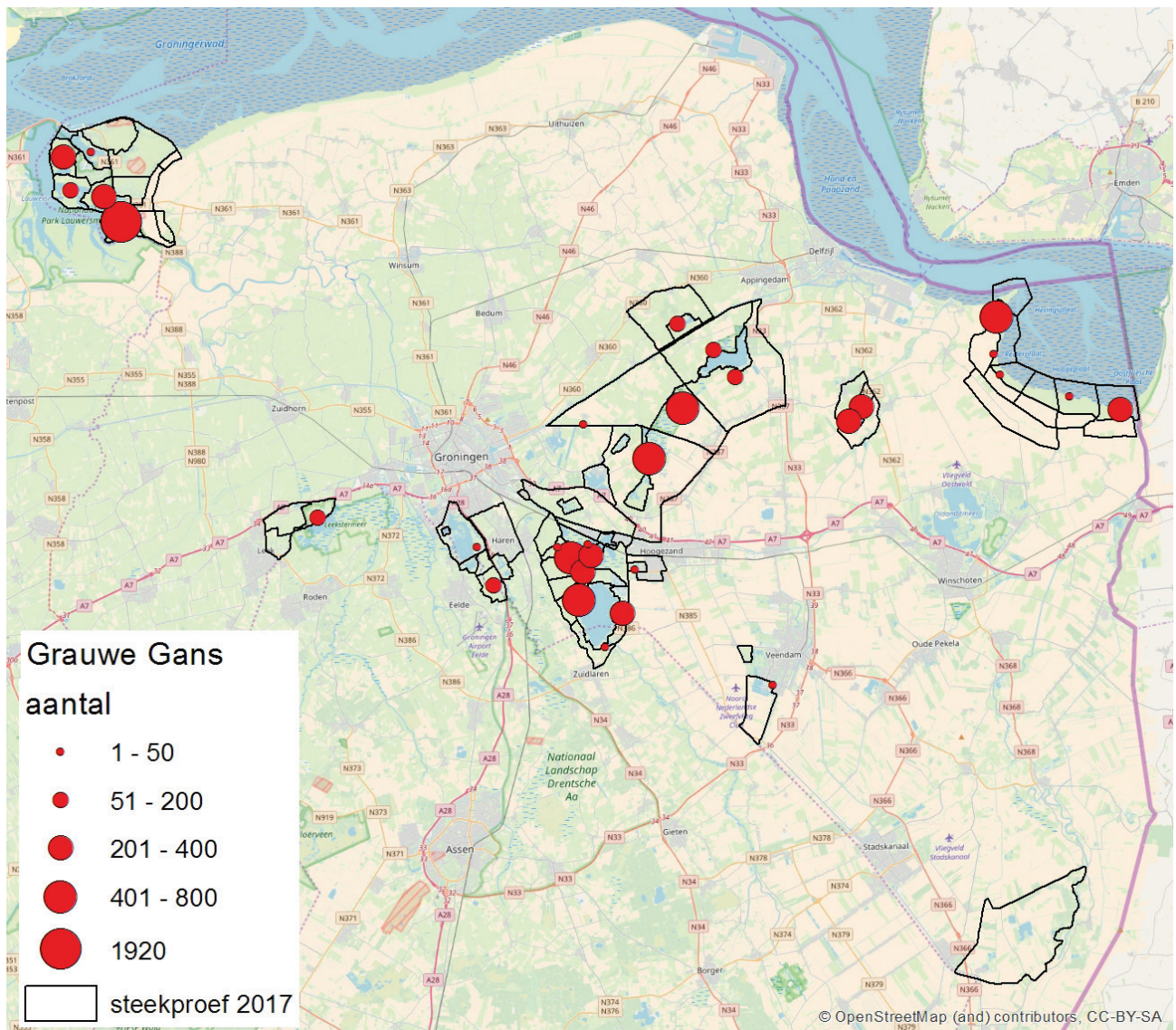
Soort	2017	% juv	steekproef
Zwaangans	1	0	1
Kolgans	1	0	1
Grauwe Gans	7963	16	2.323
Soepgans	429	0	82
Indische Gans	9	0	9
Grote Canadese Gans	643	13	421
Brandgans	112	7	58
Rotgans	1	0	1
Nijlgans	858	31	122
Canadese gans x Grauwe gans	10	0	10
Som alle soorten	10.027		

In totaal werd van 3028 individuen de leeftijd onderscheiden. Tabel 1 geeft per soort het percentage juveniele vogels, als indicatie voor het broedsucces. Vooral van Grauwe Gans en Grote Canadese Gans is de steekproef voldoende groot om een uitspraak over het broedsucces te doen.

de representatief voor de monitoringgebieden als geheel. Het jongenpercentage bedroeg 16%, en is een fractie hoger dan de landelijke cijfers van recente jaren (gemiddeld 14%, Hornman et al. 2015), maar lager dan de cijfers in dezelfde steekproefgebieden in 2016 (28%, de Boer & Koffijberg 2016). In 2015 werden 20% eerstejaars vastgesteld. Waarschijnlijk is de reproductie van Grauwe Ganzen in Groningen aan de hoge kant omdat de populatie zich nog steeds in een groeifase bevindt. Tegelijk lijkt het er op dat 2016 een uitzonderlijk goed broedseizoen was, en 2015 en 2017 meer de gangbare situatie weerspiegelen.

Tabel 2. Telgebieden met de grootste aantallen Grauwe Ganzen in de provincie Groningen in juli 2017.

Telgebied	Aantal
GR1160 Jaap Deensgat, Lauwersmeer	1920
GR3510 Onnerpolder, Zuidlaardermeergebied	858
WG4212 Johannes Kerkhovenpolder, buitendijks	674
GR3530 Kropswolder buitenpolder - Midlaren	562
GR4140 Harkstede - Slochteren	546

Figuur 3. Verspreiding van Grauwe Gans in monitoringgebieden in de provincie Groningen in juli 2017.

3.3. Grote Canadese Gans

Aantallen en verspreiding

In de monitoringgebieden werden in juli 2017 643 Grote Canadese Ganzen geteld. Grote aantallen bevonden zich, net als in 2015 en 2016, vooral in stedelijk gebied (figuur 4). De stadsparken van Haren, Hoogezand-Sappemeer en Veendam-Wildervank zijn voornamelijk in de monitoringgebieden vertegenwoordigd om de ontwikkelingen van deze soort te kunnen volgen. Daarnaast was een groep aanwezig in het Lauwersmeer (Vlinderbalg). Kleinere aantallen werden gezien bij het Leekstermeer en in Roegwold. In de Dollard en rond Sellingerbeetse ontbrak de soort.

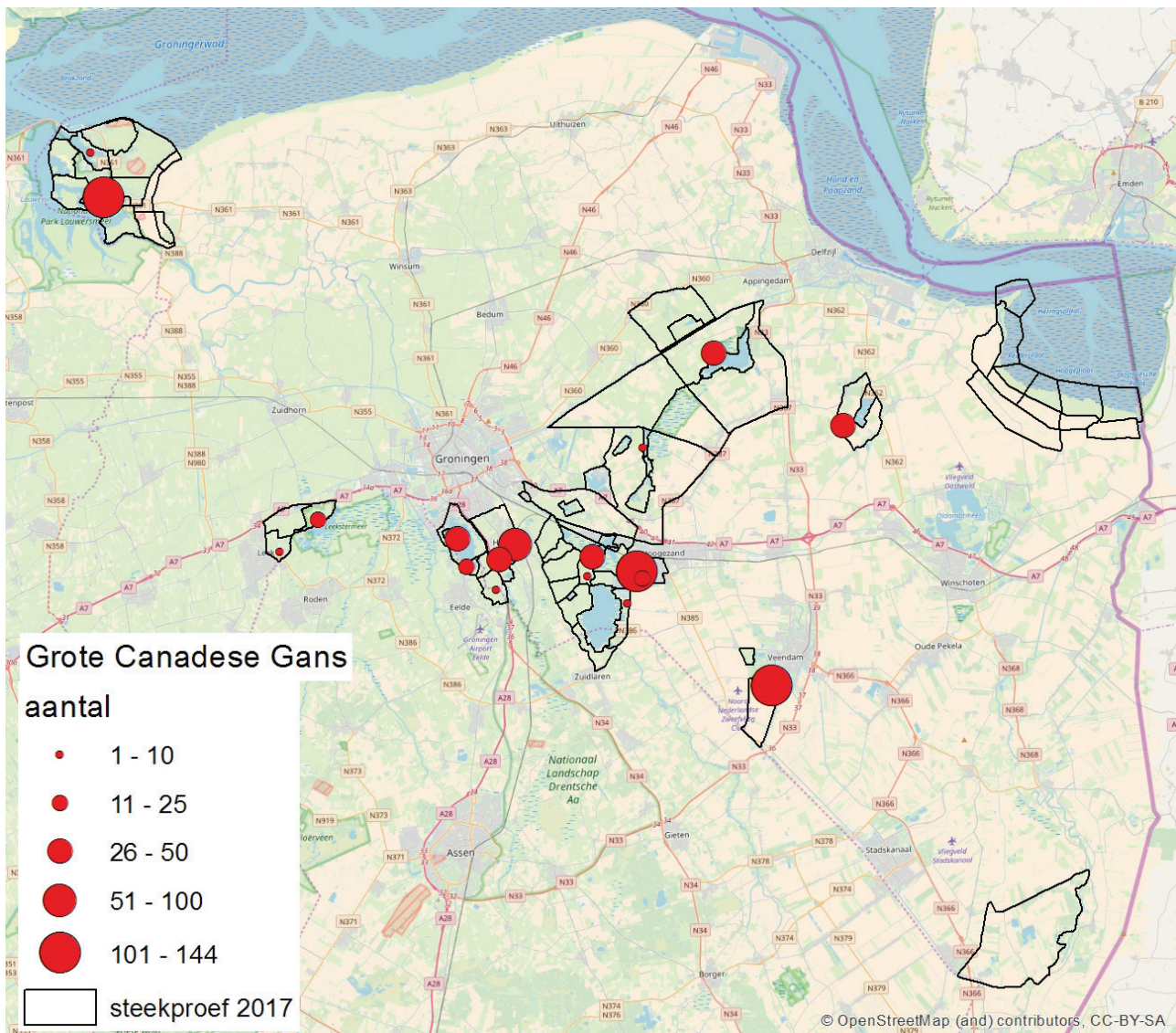
Broedsucces

Bij de Grote Canadese Gans werd 66% op leeftijd gebracht. Het jongenpercentage is met 13% iets hoger

dan in met 2015 (10%) en 2016 (11%). Dit jongenpercentage is niet representatief voor de broedvogels in Groningen. Achtergrond voor het lage jongenpercentage is dat de Grote Canadese Ganzen in de provincie Groningen in de zomer voor een groot deel bestaan uit ruiers, voornamelijk mislukte broedvogels en

Tabel 4. Telgebieden met de hoogste aantallen Grote Canadese Ganzen in de provincie Groningen in juli 2017.

Telgebied	Aantal
GR5125 Wildervank, Surfplas	144
GR4460 Hoogezand, Gorechtpark + woonwijk	120
GR1150 Vlinderbalg, Lauwersmeer	104
GR3390 Haren	51
GR3440 Wolddeelen - Sassenhein	44

Figuur 4. Verspreiding van de Grote Canadese Gans in monitoringgebieden in de provincie Groningen in juli 2017.

niet-geslachtsrijpe vogels (de Boer & Koffijberg 2015a, Voslamber & Koffijberg 2017). Dit wordt bijvoorbeeld ondersteund door 100% adulte vogels in het Gorechtpark in Hoogezand. Niet-broedvogels

zijn dus in Groningen oververtegenwoordigd. Ringaflezingen laten zien dat ze bovendien deels van elders afkomstig zijn (Voslamber & Koffijberg 2017).

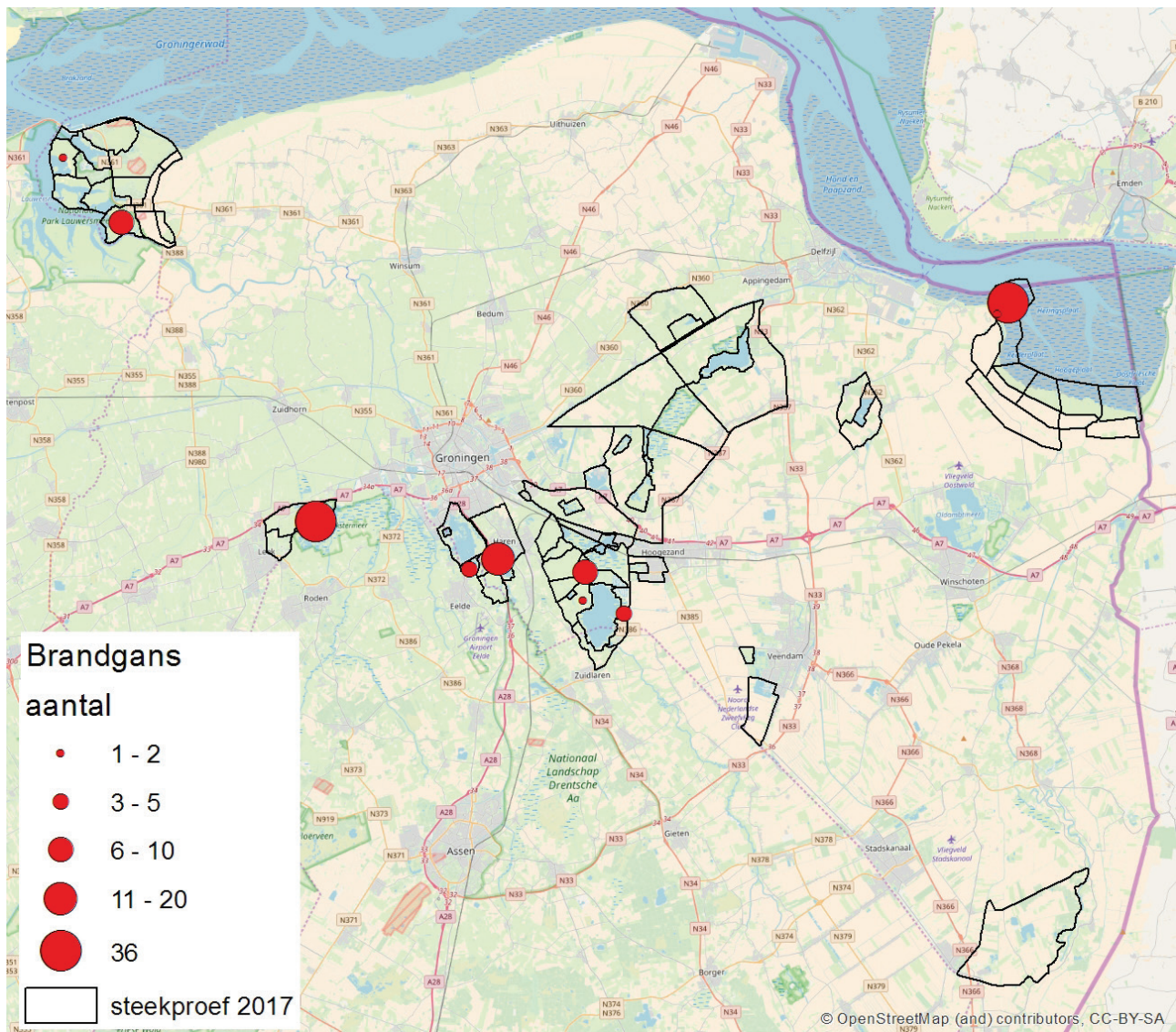
3.4. Brandgans

Aantallen en verspreiding

In de monitoringgebieden werden in juli 2017 112 Brandganzen geteld. Het voorkomen van Brandganzen in Nederland in juli betreft voornamelijk lokale broedvogels. De soort staat in Groningen te boek als een zeldzame broedvogel. De relatief lage aantallen waren dan ook geen verrassing. Het voorkomen was vrijwel geheel beperkt tot de gebieden ten zuiden en westen van de stad Groningen (figuur 5), waar zich al jaren een kleine broedpopulatie bevindt. Een opvallend aantal bevond zich op de Punt

Tabel 6. Telgebieden met de hoogste aantallen Brandganzen in de provincie Groningen in juli 2017.

Telgebied	Aantal
DR1112 Lettelberter Petten - Vredewold	36
WG4211 Punt van Reide	36
GR3440 Wolddeelen - Sassenhein	11
GR1160 Jaap Deensgat	8
GR3512 Onnerpolder: oost	8

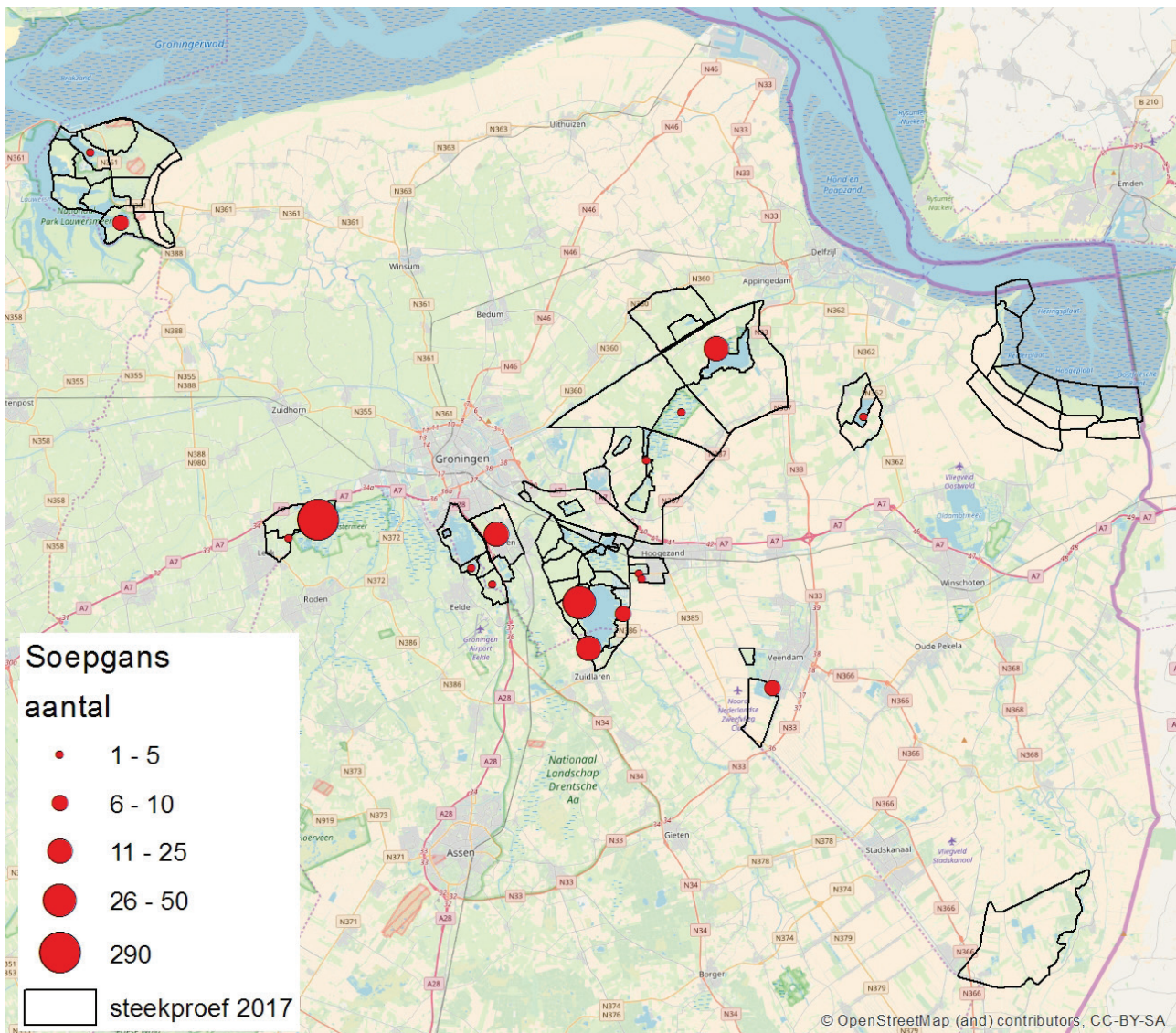

Figuur 5. Verspreiding van de Brandgans in monitoringgebieden in de provincie Groningen in juli 2017.

van Reide in de Dollard, die waarschijnlijk in verbinding staan met de broedpopulatie aan de Eems bij Leer. Daar werden op 11 juni bij een integrale watervogeltelling 985 Brandganzen geteld, op 9 juli 2591 (gegevens Klaus Gerdes, Zählgruppe Dollart). De broedkolonies bevinden zich op een tweetal eilanden in de Eems tussen Leer en Ditzum.

Broedsucces

De helft (52%) van de Brandganzen werd op leeftijd gebracht, het jongenpercentage was met 7% lager dan in voorgaande jaren (2015: 17%, 2016: 14%). Dit duidt mogelijk op een mager jaar voor Brandganzen in de provincie, want waarschijnlijk worden er vooral succesvolle broedvogels met hun jongen waargenomen tijdens de telling in juli (de Boer & Koffijberg 2016).

Figuur 6. Verspreiding van de Soepgans in monitoringgebieden in de provincie Groningen in juli 2017.

3.5. Soepgans

Aantallen en verspreiding

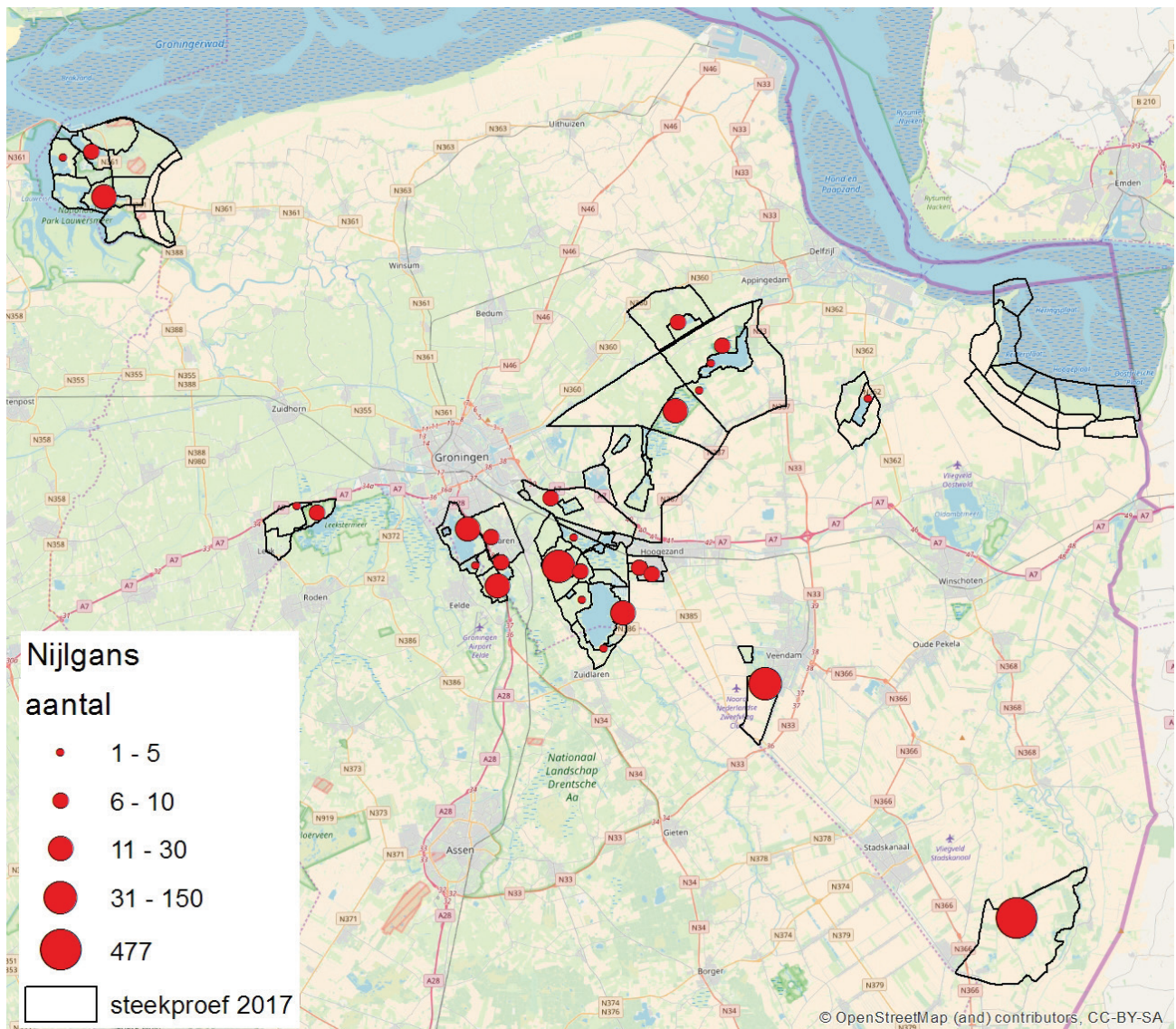
In de monitoringgebieden werden in juli 2017 429 Soepganzen geteld. De meeste Soepganzen bevonden zich in afzonderlijke groepen in of vlakbij stedelijk gebied, waar de vogels zoals bekend voor de “sier” in stadsparken voorkomen. In het buitengebied is het aannemelijk dat de vogels plaatselijk met opzet zijn uitgezet door derden. Her en der bevonden zich vogels in groepen Grauwe Ganzen, waarbij plaatselijk soms een aanzienlijk percentage van de vogels uit Soepganzen bestond. Opmerkelijk is het ontbreken in de Dollard en grote delen van het Lauwersmeer. De grootste groep betrof 290 exemplaren in de Lettelberterpetten, goed voor ruim tweederde (73%) van het totale aantal.

Broedsucces

Van de Soepgans werd 19% op leeftijd gebracht. Hierbij waren geen jongen (0%). Ook in 2016 (3%) en 2015 (5%) was het lage percentage jongen opvallend. Het is bekend dat Soepganzen in de meeste regio's in ons land vaak moeite hebben om jongen groot te brengen. Veel groepen bestaan uitsluitend uit adulten en vaak wordt er niet (succesvol) gebreed.

Tabel 7. Telgebieden met de hoogste aantallen Soepganzen in de provincie Groningen in juli 2017.

Gebied	Aantal
DR1112 Lettelberter Petten - Vredewold	290
GR3560 Oostpolder, Zuidlaardermeergebied	39
GR3530 Kropswolder buitenpolder - Midlaren	26
GR4220 Overschild e.o.	23
GR3390 Haren	13

Figuur 7. Verspreiding van de Nijlgans in monitoringgebieden in de provincie Groningen in juli 2017.

3.6. Nijlgans

Aantallen en verspreiding

In de monitoringgebieden werden in juli 2017 858 Nijlgansen geteld met een ruime verspreiding. Alleen in de Dollard ontbrak de soort. Relatief weinig werden ook in Midden-Groningen en bij het Hondshalstermeer gezien. De grootste aantallen bevonden zich wel bij grotere wateren (zandwinplassen, natuurontwikkeling) waar de vleugelrui wordt doorgemaakt (figuur 7). Op de ruiplaatsen bij Sellingerbeetse en Wildervank werd 72% van het totale aantal Nijlgansen in de monitoringgebieden geteld (zie tabel 6). Ook werden verspreid in de monitoringgebieden lokale broedparen in hun territorium geteld, zowel in stedelijk gebied als in landbouwgebied.

Broedsucces

Bij de Nijlgans werd een steekproef van 14% op leeftijd gebracht. Het jongenpercentage was 31%, een

stuk hoger dan 2016 (17%) en min of meer gelijk aan 2015 (35%). Het lijkt erop dat in 2016 slechter werd gebroed. Bij de steekproef moet ook worden opgemerkt dat grote groepen oververtegenwoordigd zijn. Deze groepen bestaan voornamelijk uit ruiers rond grote plassen en zijn meestal moeilijk op leeftijd te brengen door de grote waarneemafstand. De meeste kleinere groepen bestonden ook in 2017 uit lokale broedvogels met hun jongen van dit jaar.

Tabel 8. Gebieden met de hoogste aantallen Nijlgansen in de provincie Groningen in juli 2017.

Telgebied	Aantal
GR5420 Sellingerveld (zandwinplas)	477
GR5125 Wildervank (surfplas)	138
GR3510 Onnerpolder, Zuidlaardermeergebied	62
GR1151 Vlinderbalg, Lauwersmeer	28
GR4460 Hoogezand, Gorechtpark + woonwijk	16
GR3460 Polder Lappenvoort	16

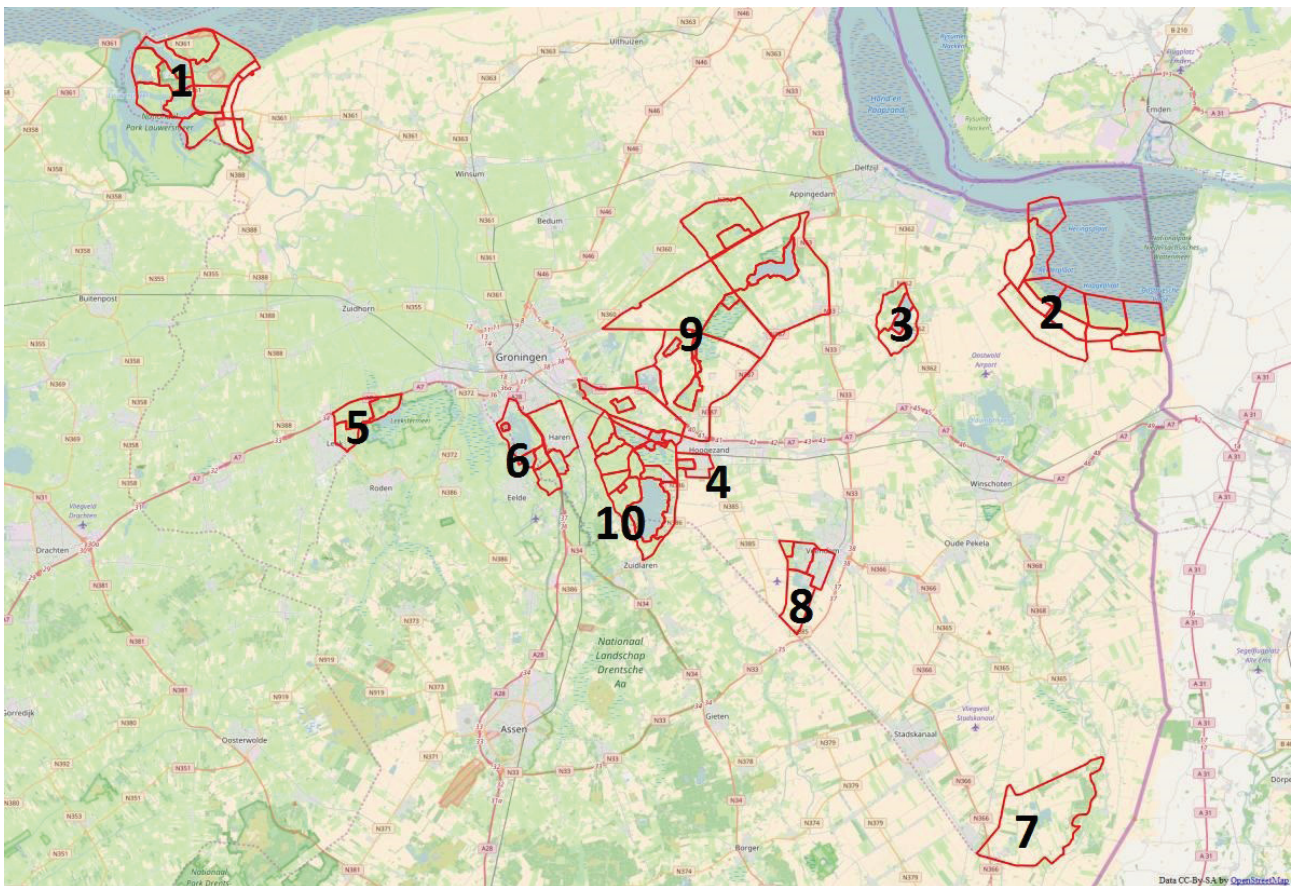
3.7. Overige ganzensoorten

Behalve de vijf hierboven besproken algemene soorten, werden nog vier soorten ganzen en één type hybride in zeer lage aantallen vastgesteld. Deze soorten zijn voor de overzichtelijkheid niet opgenomen in de figuren in deze rapportage en het voorkomen wordt daarom wat uitgebreider besproken.

Er werden één **Zwaangans** geteld tussen de gemengde groep ganzen nabij Friescheveen (GR3430). Er werden één adulte **Kolgans** geteld, een losse vogel in de Onnerpolder (GR3512). Van de uit Azië

afkomstige **Indische Gans** werden negen vogels geteld, een solitair exemplaar tussen Grauwe Ganzen in Lettelberter Petten (DR1112) en acht vogels op de Vlinderbalg in het Lauwersmeer (GR1151).

Eén **Rotgans** bleek te zijn achtergebleven na de wegtrek eind mei, deze vogel verbleef op de Punt van Reide (WG4211). Mogelijk betrof dit het exemplaar dat hier ook in juli 2016 werd waargenomen. Van de hybride **Canadese- x Grauwe Gans** werden 10 exemplaren geteld, vijf in de telgebieden in Hoogezand (GR4462 & GR4463) en vijf in Wildervank (GR5125), deze vogels ruien tussen de Grote Canadese Ganzen.

Figuur 8. Ligging monitoringgebieden en nummering verschillende regio's in Groningen (zie voor aantallen in 2015, 2016 en 2017 tabel 10).

4. Vergelijking met de monitoringgebieden in 2015 en 2016

De aantallen over alle soorten in de monitoringgebieden in 2017 waren duidelijk groter dan in 2016, maar minder groot dan in 2015. De resultaten van 2016 lijken een duidelijk dieptepunt in de huidige korte reeks te vormen (tabel 9). Het aantal Grauwe Ganzen vertoont sterke fluctuaties. Bij Grote Canadese Gans, Brandgans en Nijlgans valt op dat de reeks over de drie jaren een dalende tendens te zien geeft. De aantalsveranderingen waren, net als in 2016, niet in alle regio's hetzelfde (tabel 10).

In vrijwel alle gebieden waren meer of vrijwel evenveel **Grauwe Ganzen** aanwezig als in juli 2016. Vooral in de Dollard waren fors meer Grauwe Ganzen aanwezig in 2017. In veel gebieden fluctueren de aantallen echter van jaar op jaar meer of minder sterk. Opvallend in deze context is de gestage groei in de omgeving van Woudbloem en het Schildmeer. Ook de aantallen bij het Leekstermeer en Paterswolde-Haren behoorden tot de hoogste in de reeks.

De aantallen **Grote Canadese Ganzen** lijken over alle gebieden af te nemen (ten minste in gebieden met grote aantallen). Het Lauwersmeer, met sterk fluctuerende aantallen vormt daarop een uitzondering.

De aantallen **Nijlganzen** laten vrijwel overal fluctuaties zien. Opvallende veranderingen zijnde sterke afname bij het Hondshalstermeer en de toename bij Sellingerbeetse.

Tabel 9. Vergelijking aantallen binnen de monitoringgebieden (steekproef) verspreid over de provincie Groningen in juli 2015, juli 2016 en juli 2017. Tevens is het totaal van de integrale telling in 2015 opgenomen. De aantallen in 2016 bevatten enkele kleine correcties op in het eerdere rapport gepubliceerde aantallen.

Soort	Totaal 2015	Steekproef		
		2015	2016	2017
Zwaangans	0	0	1	1
Toendrarietgans	2	1	0	0
Kolgans	49	46	3	1
Grauwe Gans	13.041	11.790	4830	7963
Soepgans	1010	500	319	429
Indische Gans	4	3	1	9
Sneeuwvangans	2	2	0	0
Keizergans	1	1	0	0
Grote Canadese Gans	1481	1066	839	643
Kleine Canadese Gans	1	1	0	0
Brandgans	492	374	190	112
Rotgans	4	0	1	1
Nijlgans	1350	936	667	858
Hybride Brand- x Grauwe Gans	1	1	0	0
Hybride Canadese- x Grauwe Gans	24	13	7	10
Hybride Brand- x Canadese Gans	5	4	1	0
Totaal	17.467	14.738	6859	10.027

Tabel 10. Aantallen in de monitoringgebieden in de provincie Groningen per regio in juli 2015, juli 2016 en juli 2017.

Regio	Grauwe Gans			Gr. Canadese Gans			Nijlgans		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017
1. Lauwersmeer	6907	1753	2681	116	260	106	83	91	37
2. Dollard	431	128	1066	0	0	0	4	2	0
3. Hondshalstermeer	943	333	630	108	0	31	186	10	3
4. Hoogezand-Gorechtpark	3	6	5	153	128	120	2	13	16
5. Leekstermeer	24	25	73	5	9	16	16	22	12
6. Paterswolde-Haren	52	106	97	252	214	142	71	39	47
7. Sellingerbeetse	0	0	0	0	0	0	258	262	477
8. Wildervank	18	10	1	208	113	144	172	111	138
9. Woudbloem-Schildmeer	1.102	1.274	1.496	93	74	35	29	16	42
10. Zuidlaardermeergebied	2.160	1.188	1.914	149	41	49	126	92	86

5. Conclusies, discussie en aanbevelingen

Sovon Vogelonderzoek Nederland voerde in opdracht van de Provincie Groningen in juli 2017 voor het derde opeenvolgende jaar een telling van zomerganzen in de provincie Groningen uit. Net als in 2016 ging het om een steekproeftelling. Geteld worden dan de gebieden die gewoonlijk de grootste concentraties ganzen in Groningen herbergen, en dus een goede afspiegeling zouden moeten zijn van jaarlijkse aantalsveranderingen. In totaal werden tijdens de steekproeftelling in Groningen in juli 2017 10.027 ganzen geteld, duidelijk meer dan in 2016 maar minder dan in 2015. De Grauwe Gans was met 7963 individuen de talrijkste soort. Ook talrijk was Nijlgans met 858 individuen, gevolgd door de Grote Canadese Gans (643 individuen). Deze drie soorten waren in 2017 goed voor 94% van het totaal aantal getelde ganzen in de monitoringgebieden in Groningen (in 2015 bedroeg dit aandeel 97%, in 2016 93%). De soortsamenvatting blijft dus over alle jaren min of meer hetzelfde.

De verspreiding kwam op hoofdlijnen overeen met die van 2015 en 2016. Grauwe Ganzen waren vooral talrijk in het Groningse deel van het Lauwersmeer, in het Zuidlaardermeergebied, in het nieuwe natuurgebied Roegwold alsmede rond het Hondshalstermeer en aan de Dollard. Grote Canadese Ganzen waren afgezien van een groep in het Groningse deel van het Lauwersmeer vooral geconcentreerd in het stedelijke gebied rond Haren, in Hoogezand en in Veendam-Wildervank, waar de vogels ook de slagpenrui doormaken. Brandganzen werden voornamelijk gevonden bij het Leekstermeer, bij Haren en in de Dollard; Nijlganzen in het Groningse deel van het Lauwersmeer, in Veendam-Wildervank en rond het zandgat in Sellingerbeetse. Deze soort-specifieke patronen tekenden zich ook in 2015 en 2016 al af. De grotere aantallen Grote Canadese Ganzen en

Nijlganzen hebben vermoedelijk zonder uitzondering betrekking op ruiconcentraties.

Voor tien onderscheiden regio's binnen de provincie valt bij veel soorten op hoe sterk de aantallen van jaar op jaar fluctueren. Vooral in het Groningse deel van het Lauwersmeer (Grauwe Gans, Canadese Gans), aan de Dollard (Grauwe Gans) en het Zuidlaardermeer (Grauwe Gans) zijn de jaarlijkse verschillen groot. Canadese Gans laat in alle belangrijke regio's een afname zien (vooral Hoogezand-Gorechtpark, Paterswolde-Haren en Wildervank). Bij Nijlgans vallen de kleine aantallen bij het Hondshalstermeer op. De toename op Sellingerbeetse houdt wellicht verband met een afname van Nijlganzen die in Drenthe werd vastgesteld (de Boer 2017).

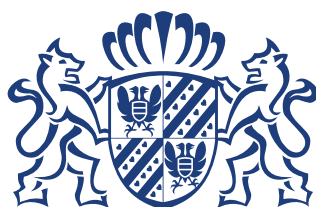
Het is niet gemakkelijk de bovengenoemde verschillen goed te verklaren. Het ligt voor de hand dat sterke fluctuaties vooral optreden als gevolg van wisselende aantallen niet-gebieds-gebonden vogels (deels ruiers), die mogelijk niet elk jaar in hetzelfde gebied komen ruien (zie ook Voslamber & Koffijberg 2017). Bij een aantal soorten (Grauwe Gans en Brandgans in de Dollard, alle soorten in het Lauwersmeer) is het aannemelijk dat ook uitwisseling plaatsvindt met groepen over de grens in Duitsland en Friesland en dat toevalseffecten (de telling is ten slotte een momentopname) een rol spelen. In hoeverre de verspreiding binnen de provincie verandert, en dus de representativiteit van de steekproef zal de integrale telling in 2018 uitwijzen. De huidige reeks tellingen (drie jaar) is ook nog maar kort om structurele ontwikkelingen te kunnen duiden, al is wel duidelijk dat de aantallen bij geen enkele soort sterk groeien. Bij Grote Canadese Gans en Brandgans lijken de zomerantallen zelfs eerder af te nemen.

6. Literatuur

- DE BOER V. 2016. Zomerganzen in Drenthe in 2016. Sovon-rapport 2016/40. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- DE BOER V. 2017. Zomerganzen in Drenthe in 2017. Sovon-rapport 2017/46. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
- DE BOER V. & VOSLAMBER B. 2010. Hoeveel overzomerende ganzen telt Nederland? Sovon-nieuws 23(2): 3 4.
- DE BOER V. & KOFFIJBERG K. 2015a. Zomerganzen Provincie Groningen in 2015. Sovon-rapport 2015/59. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- DE BOER V. & KOFFIJBERG K. 2015b. Zomerganzen in de provincie Fryslân in 2015. Sovon-rapport 2015/60. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- DE BOER V. & KOFFIJBERG K. 2016. Zomerganzen in de provincie Groningen in 2016. Sovon-rapport 2016/49. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- CASTELIJNS H. 2003. Monitoring van ganzen in Zeeuws-Vlaanderen in 2003. Rapport VWG Duumpje/Steltkluut.
- VOSLAMBER B. & KOFFIJBERG K. 2017. Status van Grauwe Gans en Grote Canadese Gans in de provincie Groningen in het zomerhalfjaar. Sovon-rapport 2017/42. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- HORNMAN M., HUSTINGS F., KOFFIJBERG K. & KLAASSEN O. 2012. Handleiding Sovon Watervogel- en slaapplaatstellingen. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- HORNMAN M., HUSTINGS F., KOFFIJBERG K., KLAASSEN O., VAN WINDEN E., SOVON GANZEN- EN ZWANENWERK GROEP & VAN DER MEIJ T. 2015. Watervogels in Nederland in 2013/2014. Sovon rapport 2015/72, RWS-rapport BM. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KOFFIJBERG K., KOWALLIK C. & SUDMANN S.R. 2017. Leitfaden zum Erfassen der Gänsebestände in NRW - Juli 2017. NWO, www.nw-ornithologen.de/index.php/aktivitaeten/projekte-programme/sommergaense
- LANDELIJKE TECHNISCHE WERK GROEP ZOMERTELLING GANZEN 2012. Protocol zomertelling ganzen, gezamenlijk protocol voor de provinciale zomertellingen van ganzen. April 2012.
-

In opdracht van:

**provincie
groningen**

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

